

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მანანა ღამბაშიძე

ანდაზის სტრუქტურულ-სემანტიკური ტიპოლოგია

(ქართული და რუსული მასალის მიხედვით)

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად

წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სპეციალობა: ტიპოლოგიური ლინგვისტიკა

თელავი

2016

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიისა და უცხო ენების და ლიტერატურის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელები:

ნუნუ გელდიაშვილი, პროფესორი

სედა ასატუროვი, ასოც. პროფესორი

შემფასებლები:

ხატია ხატიაშვილი, პროფესორი

თემურ ჯაგოდნიშვილი, პროფესორი

დაცვა შედგება 20 _____ წლის ” _____ ” _____, _____ საათზე იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი _____ აუდიტორია _____

მისამართი: საქართველო, თელავი, 2200
ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა N 1

ტელ: +995 350 27 24 0

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე : <http://tesau.edu.ge>
სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი: **ნინო კოჭლოშვილი**

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი „ანდაზის სტრუქტურულ-სემანტიკური ტიპოლოგია“ (ქართული და რუსული მასალის მიხედვით) მოიცავს შესავალს, სამ თავს და დასკვნით ნაწილს.

შესავალში საუბარია ტიპოლოგიური კვლევების არსსა და მნიშვნელობაზე. ენათა შედარებით-ტიპოლოგიური შესწავლა შესაძლებლობას გვაძლევს, გამოვავლინოთ სხვადასხვა ენის სტრუქტურული თავისებურებანი.

მრავალი ლინგვისტური კვლევის ყურადღების ცენტრში, სადაც კონცენტრირებულად ასახულია ხალხური ფსიქოლოგიის და ფილოსოფიის სპეციფიკა – ესაა პარემიები. თემის აქტუალობა გამოიხატება ქართულ და რუსული ენების მიხედვით ანდაზის სტრუქტურულ-სემანტიკური შეპირისპირებითი დახასიათების პირველ მცდელობაში.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და აქტუალური მოცემულ კვლევაში ისაა, რომ განისაზღვროს ანდაზისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები, რათა ადეკვატურად გაიხსნას მისი ლინგვისტური თვისებები და განსხვავებები ორ კულტურაში. ანდაზის დეფინიციისათვის გამოიყოფოლკლორული, კოგნიტური, ლინგვისტური და ლინგვოკულტუროლოგიური ასპექტები.

თემის აქტუალობა გამოიხატება, აგრეთვე, ქართული და რუსული კულტურისადმი დამახასიათებელი ღირებულებების ამსახველ პარემიებში იზომორფიზმის და ალომორფიზმის დადგენაში.

სადისერტაციო ნაშრომის მიზანია ქართული და რუსული ანდაზების სტრუქტურულ-სემანტიკური ტიპოლოგიის შესწავლა.

მიზნის რეალიზაციისათვის დაისახა შემდეგი ამოცანები:

- ❖ ანდაზის თეორიული და პრაქტიკული ანალიზის საფუძველზე, სტრუქტურული და სემანტიკური მსგავსება-განსხვავებების დადგენა;
- ❖ ანდაზის ნაციონალურ-სპეციფიკური ხასიათის გამოვლენა.

კვლევის ობიექტი: ნაშრომში გამოყენებულია ქართული და რუსული ანდაზების კრებულები. კერძოდ, როგორც ახალი, თანამედროვე ასევე, ძველი, გასული საუკუნის პერიოდის გამოცემები. მაგალითად, ხალხური სიტყვიერება“ - პ. უმიკაშვილი; „ქართული ანდაზები“ - დ. თურდოსპირელი და ე. გაბრიჩიძე; „ანდაზები“ - ლ. მეტრეველი ქართული ანდაზების კრებული - ნ. ნაკაშიძე; „რუსულ – ქართული ანდაზები და თქმები“, ანდაზების კრებული - ჯ. სონლულაშვილი; „ქართული ანდაზები და გამოცანები“ - თ. სახოკია; „ქართული ანდაზები“ - ა. კანდელაკი; „ქართული ანდაზები“ - ჯ. სონლულაშვილი.

რაც შეეხება რუსულ ანდაზებს, მთავარ წყაროდ რუსულ ენაში კვლევისათვის გამოყენებულია ვ. დალის ანდაზების კრებულის «Пословицы русского народа» [1984] ორტომეული, რაც ნაკარნახევია კრებულის ყოვლისმომცველობით და ამ მხრივ სხვა რუსულენოვან კრებულებზე უპირატესობით. დასმული ამოცანების გადასაწყვეტად თავისუფალი შერჩევის გზით, კვლევისათვის დავეყრდენით ოთხი ათასზე მეტ ანდაზას.

კვლევის მეთოდები: გამოყენებულ იქნა აღწერითი, შედარებითი და ნაწილობრივ დიაქრონული მეთოდები, აგრეთვე, ანდაზების სტრუქტურულ – სემანტიკური ანალიზი. **რაოდენობრივი** მეთოდის გამოყენებით, კვლევის პროცესში განისაზღვრა პარემიათა ტიპური და არატიპური მახასიათებლები. კვლევის დროს ძირითადი დასაყრდენი იყო **აღწერითი** მეთოდი, რომელიც ემყარებოდა ამა თუ იმ საკვლევ საკითხზე დაკვირვებას, ანდაზების ორ ენაში შეპირისპირებას, კლასიფიკაციას და განზოგადებას. სტატისტიკური მონაცემების აუცილებლობიდან გამომდინარე, მასალაზე კვლევის პროცესში, საჭირო იყო ტაქსონომეტრიული / კლასიფიკაციური ანალიზის მეთოდები.

საანალიზო წყაროებმა და კვლევის მეთოდებმა მოგვცა საშუალება, განსაზღვრულიყო ანდაზის სტრუქტურა, სემანტიკა, ლექსიკის ზოგიერთი საკითხი ტიპოლოგიურ ჭრილში. კვლევების შედეგად მიღებულმა დასკვნებმა გამოავლინა პარემიების ტიპოლოგიის რელევანტურობა ლინგვისტური თვალთახედვით.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს ორი სხვადასხვა სისტემის ენის ანდაზების შეპირისპირებით კვლევაში. თანამედროვე ლინგვისტიკაში ანდაზების სტრუქტურულ–სემანტიკური ტიპოლოგია ნაკლებადაა შესწავლილი, მეტადრე ქართული და რუსული ენების

მაგალითზე. ტიპოლოგიურ ქრილში განხილვისას გამოვლინდა ახალი უნივერსალები. კოგნიტური შედარებითი ანალიზის საფუძველზე დადგინდა:

- ❖ მსგავსება-განსხვავებანი ქართული და რუსული პარემიოლოგიური სამყაროს კონცეპტუალიზაციასა და ორი ხალხის მენტალიტეტში;
- ❖ მნიშვნელოვანი ადგილი დაეთმო ანდაზის სემანტიკურ მხარეს, თარგმანის ასპექტებს. განიმარტა, თუ რას წარმოადგენს ანდაზა და როგორია მისი კოგნიტური სტრუქტურა;
- ❖ პასუხი გაეცა მთავარ კვლევით კითხვას: რაში მდგომარეობს შეპირისპირებითი შესასწავლი ობიექტის, კერძოდ, ანდაზის სისტემების და კატეგორიების ტიპოლოგია;
- ❖ გაირკვა თანხვედრა და განსხვავებები ქართულ და რუსულ ენაში არსებულ ანდაზებს შორის. გამოიყო ქართული და რუსული კულტურებისადმი დამახასიათებელი ღირებულებების ამსახველი ანდაზები;
- ❖ გამოკვლეულ იქნა ანდაზური სტერეოტიპების, როგორც პარემიოლოგიური არეალის უმნიშვნელოვანესი პარამეტრის არსი ორ ენაში (ქართული და რუსული ენების მაგალითზე), გამოვლინდა ანდაზების კოგნიტური სტრუქტურის კანონზომიერებანი, გაანალიზდა ისეთი საკითხები, როგორიცაა: ანდაზის მორფოლოგიურ – სინტაქსური ბუნება; ანდაზის ლექსიკური და სემანტიკური მახასიათებლები; გაირკვა რომელი მეტყველების ნაწილია უფრო აქტიური ერთ, ან მეორე ენაში და წინადადების ტიპების ნაირგვარობა ანდაზების სტრუქტურაში.
- ❖ ლექსიკური შემადგენლობის მუდმივობა, შინაარსის პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობის არსებობა, აგრეთვე, მეტყველებაში მზა კლიშეებით გამოყენება – ესაა პარემიების მთავარი მახასიათებელი. ფოლკლორისტული და ლინგვისტური მიდგომა ლინგვოკულტუროლოგიაში სინთეზირდება, რომლის ჩარჩოებშიც ანდაზა განიხილება, როგორც ლინგვოკულტუროლოგიური ტექსტი, რომელიც კონცენტრირებული სახით გამოხატავს ინფორმაციას ამა თუ იმ ხალხის კულტურის, ტრადიციების, მნიშვნელოვან ისტორიულ მომენტებს

ვფიქრობთ, ნაშრომს ექნება როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული ღირებულება, რაც მდგომარეობს პარემიების, როგორც

პარემიოლოგიური არეალის, ერთ–ერთი რთული მოვლენის თავისებურებაში. კვლევას თეორიულ და მეთოდოლოგიურ საფუძვლად დაედო გამოჩენილი ქართველი, რუსი და ევროპელი ენათმეცნიერების შრომები, მიძღვნილი პარემიების ტიპოლოგიური კვლევისადმი.

ანდაზების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ნაციონალური კულტურის მრავალფეროვნების შესწავლაში, ენის კულტურის, მენტალობის, სპეციფიურობის გაგებაში. არსებულ კვლევებს ძირითადად თეორიული მნიშვნელობა აქვს, თუმცა მისი შედეგები შეიძლება აქტიურად გამოყენებულ იქნეს რუსული ენის, როგორც უცხო ენის, შესწავლის პროცესში.

კვლევის შედეგად მიღებული მასალები შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე სასკოლო კურსში, უნივერსიტეტის სალექციო და პრაქტიკულ კურსებში, რუსული ენის სტილისტიკის, ენის კულტურის შესწავლისას.

ანდაზის შეპირისპირებითი შესწავლა ერთ–ერთი ეფექტურ მეთოდთაგანია სამეტყველო ჩვევების შესამენად, გამოთქმათა კორექციის დასახვეწად, ლექსიკის და გრამატიკული მასალის ასათვისებლად. ვ. დალის სიტყვებს თუ მოვიშველიებთ, „ანდაზაზე გრამატიკა არა მარტო დამოკიდებული, არამედ მასთან ვალშიც უნდა იყოს და ბევრი რამ უნდა ისწავლოს მისგან“ [Даль, 1984:16].

კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნების გამოყენება მნიშვნელოვანი იქნება ლექსიკოლოგიისა და ფოლკლორისტიკის საუნივერსიტეტო სალექციო კურსებში, ანდაზების ლექსიკონების შედგენის საქმეში და სხვა.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა: სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა შეესაბამება ნაშრომში დასახულ მიზნებსა და ამოცანებს. იგი შედგება შესავლის, სამი თავისა და დასკვნითი ნაწილისაგან, რომელიც შეადგენს 186 ნაბეჭდ გვერდს. თან ერთვის გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურა, საანალიზო წყაროები, ინტერნეტმასალის ელექტრონული ვებგვერდები და ლექსიკონების ნუსხა. ნაშრომს დანართის სახით ახლავს საილუსტრაციო მასალა (34 დანართი).

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

ჯერ კიდევ მე–17–მე–18 სუკუნეებში, გერმანელმა ენათმეცნიერმა ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლტმა თავის ნაშრომებში დაასაბუთა, რომ აუცილებელია არა მხოლოდ მონათესავე ენათა ისტორიულ–შედარებითი შესწავლა, არამედ მსოფლიო ენათა ტიპოლოგიური

შესწავლაც. ენების შეპირისპირებითი შესწავლა ხელს უწყობს შესადარებელი ენების თავისებურებების უკეთესად განსაზღვრას და იძლევა თარგმანის პროცესში საიმედო ლინგვისტური ბაზის შექმნას. ანდაზა იმდენად რთული მოვლენაა, როგორც სტრუქტურული, ისე სემანტიკური და ფუნქციური თვალსაზრისით, რომ მისი უნივერსალური განსაზღვრება თითქმის შეუძლებელია. სწორედ ამან განაპირობა ჩვენი ინტერესი ქართული და რუსული ანდაზის სტრუქტურულ - სემანტიკური ტიპოლოგიის ანალიზის მიმართ .

I თავი

ნაშრომის პირველი თავი „ანდაზის ლინგვისტური დეფინიცია“ აერთიანებს 4 პარაგრაფს: 1. ანდაზის განსაზღვრის სპეციფიკა; 2. ანდაზა, როგორც ფრაზეოლოგიური ერთეული და მისი მთავარი მახასიათებლები; 3. ანდაზის, როგორც დისკურსის შემადგენელი კომპონენტის, დეფინიციისათვის; 4. ანდაზის და ანდაზური თქმის დეფინიციის პრობლემისათვის.

ჩვენს მიზანს წარმოადგენდა ქართული და რუსული ანდაზის განსაზღვრის ფოლკლორისტული სპეციფიკის, ანდაზის, როგორც ფრაზეოლოგიური ერთეულის და მისი მთავარი მახასიათებლების ლინგვისტური განსაზღვრება. ანდაზის შესწავლისადმი ლინგვისტური მიდგომა მოიცავს ამ ერთეულების ადგილის განსაზღვრას ენის ფრაზეოლოგიურ ფონდში და ანდაზის, როგორც ფრაზეოლოგიური ერთეულის ძირითადი ნიშან - თვისებების გამოვლენას. თანამედროვე ენათმეცნიერებაში ცნობილია რამდენიმე თეორია, რომლთა მიხედვითაც ანდაზებს მიაკუთვნებენ ან არ მიაკუთვნებენ ფრაზეოლოგიას. ანდაზა არის თუ არა ფრაზეოლოგიზმი? ამ საკითხის გარშემო ლინგვისტთა შორის მრავალგვარი მოსაზრება არსებობს. ნაშრომში შეჯერებულია აზრთა სხვადასხვაობა - მიეკუთვნება თუ არა ანდაზა ფრაზეოლოგიას. მიგვაჩნია, რომ ანდაზა, როგორც წინადადება გამოირჩევა აზრობრივი, სტრუქტურული გრამატიკული სისრულით. მისი მთავარი მახასიათებელი დიდაქტიკურობა, სენტენციურობა და ლაპიდარულობაა. ანდაზის პრედიკატიულობა გამოიხატება მოდალობის და დროის კატეგორიაში. იგი მყარი ენობრივი კოდირებული ერთეულია, იხმარება პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით.

გამოკვეთილია, აგრეთვე, ანდაზა, როგორც დისკურსის მნიშვნელოვანი ლოგიკურ-სემანტიკური კონოტაციით დატვირთული და მისი ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი. ჩვენ ვეთანხმებით აზრს, რომ ძირითადი განმასხვავებელი თვისება პარემიის, მდგომარეობს მის მსაგვსებაში სხვა ფოლკლორულ ტექსტებთან (იგავი, ზღაპარი, ლეგენდები), ისინი ვერბალური წარმონაქმნებია, დამოუკიდებლად, სიტუაციურად გამოიყენება და ამასთანავე, თავად ახდენენ სიტუაციის მოდელირებას. როგორც ყველა ფოლკლორული ტექსტი, პარემიებს გააჩნიათ ესა თუ ის თემა, მათი ექსპრესიულობა გამოიხატება ემოციურ კონოტაციაში, გამოხატავენ მოსაუბრის სუბიექტურ დამოკიდებულებას საგნის მიმართ, პოზიტიურ ან ნეგატიურ ემოციას, მაგალითად: თანაგრძნობას, განცდას.

ამდენად, ჩვენი აზრით, შესაძლებელია, ანდაზა განვიხილოთ როგორც დისკურსის მნიშვნელოვანი ლოგიკურ-სემანტიკური კონოტაციით დატვირთული და მისი ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი.

როგორც ცნობილია, ფრაზეოლოგიის შემადგენლობაში გამოიყოფა ანდაზებთან სტრუქტურულ – სემანტიკური ნიშნებით ნაწილობრივ მიმსგავსებული მყარი პრედიკატული ერთეულები. ასეთ ერთეულებს მიეკუთვნება რუს.–поговорка, ანუ, როგორც მას სხვადასხვა ენათმეცნიერი მოიხსენებს ქართულ ენაში, საანდაზო თქმები. გამიჯნულია ანდაზები თავისი განსაკუთრებულობით, მკვეთრი განსხვავებულობით ანდაზური თქმისაგან იმით, რომ ახასიათებთ დიდაქტიკური და დასრულებული შინაარსი. ანდაზური თქმა გამოირჩევა აზრობრიობის უსრულობით და დამრიგებლური ხასიათის შინაარსის არქონით, თუმცა, ორივეს აერთიანებს ზუსტი ასონანსური რითმა, ანუ ხმოვანი ბგერების გამეორება, ყველაზე დამახასიათებელი და არსებითი ანდაზისა და ანდაზური თქმისათვის სიმოკლეა. მაგალითად: რუსული Воду в ступе полочь- ანდაზურ თქმად ითვლება, ხოლო Воду в ступе толочь – вода и будет- ანდაზაა. პირველი მათგანი მსჯელობის ელემენტია, ხოლო მეორე - დასრულებული მსჯელობა და აზრი. ქართულში - ხათრი ხათაბალაა, ძალლი ხსენებაზეო -ანდაზური თქმაა, ხოლო ძალლი სხვის ქვეყანაში კუდამოძუებული დადისო - ანდაზაა. ანდაზების და ანდაზური თქმების დეფინიციის პრობლემად დიდი ხანია ენათმეცნიერების ყურადღება მიიპყრო. ჯერ კიდევ XIX სკ. ბოლოდან – XX სკ.-ს დასაწყისამდე, როდესაც რუსული ანდაზების და ანდაზური თქმების შესწავლას მიექცა ყურადღება მსოფლიოს სხვადასხვა ხალხების პარემიებთან შედარების დროს. ერთ– ერთი

პირველთაგანი, ვინც სცადა ანდაზების, ანდაზური თქმებს და სხვა მყარ შესიტყვებებს შორის განსხვავებულობის დადგენა, იყო რუსი ეთნოგრაფი და ლექსიკოგრაფი ვ.დალი თავისი კრებულის «Пословицы русского народа». მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, ანდაზები და ანდაზური თქმები მრავალ კრებულში ერთადაა წარმოდგენილი.

II თავი

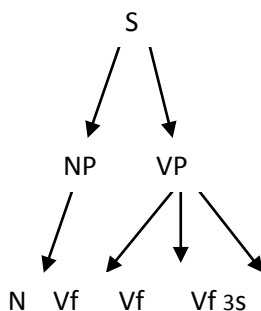
მეორე თავი „წინადადების აღნაგობის საკითხისათვის ანდაზაში“ შედგება 9 პარაგრაფისაგან: 1. მოკლე ისტორიული მიმოხილვა; 2. განზოგადოებულპირიანი წინადადებით გადმოცემული ანდაზები; 3. ქვემდებარეგაუჩინარებული წინადადებით გადმოცემული ანდაზები; 4. უსრული და ელიფსური წინადადებები ანდაზებად; 5. ინფინიტიური წინადადებით გადმოცემული ანდაზები; 6. შერწყმული წინადადებით გადმოცემული ანდაზები; 7. რთული წინადადებით გადმოცემული ანდაზები; 8. ატრიბუტული და პრედიკატული ფორმები ანდაზებში; 9. პოტენციალისი ქართულ და რუსულ ანდაზებში.

ანდაზები ორივე ენაში მეტ-ნაკლებადაა შესწავლილი, როგორც ქართველი, ასევე, რუსი ლინგვისტების მიერ. ანდაზის გადმომცემი წინადადებები, მათი შედგენილობა, სიტყვათშეხამებანი საინტერესო საკვლევ მასალას იძლევა. ვეთანხმებით ლინგვისტთა საყოველთაოდ გავრცელებულ აზრს და მიგვაჩნია, რომ ანდაზა სინტაქსური სტრუქტურის მქონე ლექსიკური ერთეულია, რაც იძლევა მისი სინტაქსური თვალსაზრისით გამოკვლევის შესაძლებლობას. ანდაზით გადმოცემული წინადადების განხილვა მორფო - სინტაქსურ ჭრილში მრავალ საინტერესო, საყურადღებო უნივერსალურ მომენტს ჰფენს ნათელს.

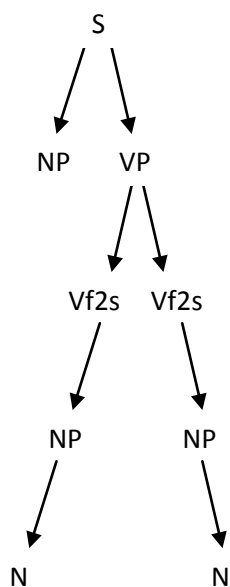
ანდაზის სტრუქტურა ერთ წინადადებაში თავსდება, რაც მის სტაბილურობას, ადამიანების ფართო მასებში დამკვიდრებას და გავრცელებას უწყობს ხელს. სწორედ ეს განაპირობებს მის ადვილად დამახსოვრებას და პოპულარიზაციას.

ეგრეთ წოდებული დერივაციული ხეებით ანდაზების ელემენტარული სტრუქტურული სურათი შეიძლება ასე წარმოვიდგინოთ:

1) И хочется и колется, и матушка не велит [Д., 2:5]

სადაც S=წინადადება, NP=(სახელური კომპონენტები), VP=(ზმნური კომპონენტები), N=матушка, Vf=хочется,(ზმნის უკუქცევითი ფორმა) Vf=колется, Vf3s= велит (უღლებადი ზმნა, III პირი, მხოლ.რიცხვი)

S=წინადადება, NP=(სახელური კომპონენტები) VP=(ზმნური კომპონენტები), Vf2s=შეიხედე (უღლებადი ზმნა, II პირი, მხოლ. რიცხვი)Vf2s=გაიხედე (უღლებადი ზმნა, IIპირი, მხოლ. რიცხვი), N=სახლში(ადგილის გარემოება, პირდაპირი ობიექტი) N=კარში (ადგილის გარემოება, პირდაპირი ობიექტი).

ტრადიციულ განმარტებებზე დაყრდნობით განვიხილეთ ქართული და რუსული ანდაზის სტრუქტურული სახე მორფოლოგიური და სინტაქსური დონეების მიხედვით. განსახილველი ანდაზების სტრუქტურული სქემების საფუძველზე, მივიღეთ ერთიანი სურათი ქართული და რუსული პარემიების მარტივი თანწყობილი და შერწყმული წინადადებების სინტაქსური უნივერსალიების შესახებ. გაირკვა, რომ პროცენტული თანაფარდობა ერთგვარშემასმენლიან ქართულ და რუსულ ანდაზებს შორის მნიშვნელოვნად არ განსხვავდება.

ზოგადად, ცნობილია, რომ ანდაზისათვის ყველაზე მოხერხებული წინადადების ფორმა განზოგადებულპირიანი წინადადებებია. ისინი ასახავენ რა ადამიანთა კოლექტიურ გამოცდილებას, ან მთქმელის ტიპურ მოქმედებას, ასახელებენ სიტუაციას და ამით ანდაზა იძენს იმ მნიშვნელოვან და მისთვის დამახასიათებელ სახეს, რაც მის ფართოდ გავრცელებას და პოპულარობას უწყობს ხელს. С вестей пошлин не берут [Д.,2:161]; На чужой роток не накинешь платок [Д.,2:161]; За глаза и про царя говорят [Д.,2:161]; Даровому коню в зубы не смотрят [Д.,2:165]; Клин клином вышибают [Д.,2:160]; ქართული: ჭაში ჩახედვით წყალს ვერ დაინახავ [კანდ.: 90]; წინ ნუ უსწრებ, უკან ნუ ჩამორჩები [კანდ.: 88]; შორეულ მოყვარეს ახლობელი მტერი გერჩიოსო [კანდ.,:82] ; ქამარს რომ გაგხდნიან, ჩოხასაც მიაყოლებენო [კანდ.: 76]; ტყუილს კარამდე მიჰყევით [კანდ.: 73]; როცა ჯოხი არა გაქვს, ძაღლს ლუკმა გადაუგდეთ [კანდ.: 73]; რაც გატკენს, ის მოგარჩენსო [კანდ.: 62]. შედარებისას გამოვლინდა, რომ, ზოგადად, ანდაზა გამოირჩევა იმპლიციტური ხასიათით და მასში, ერთი მხრივ, ნარატივით გადმოცემულია განზოგადებულობა, მეორე მხრივ, ანდაზა ყოველთვის თავისი ჟანრის დამახასიათებელ ნიშნად მიიჩნევა აქტუალური, განზოგადებული მოქმედებისკენ მოწოდებას როგორც ქართულ, ასევე რუსულ ენაში: Не бойся смерти, бойся грехов! [Д.,1:220]; Житейское делай, а смерть помни! [Д.,1:222]; мიაწიშნებს და მოუწოდებს: Новых друзей наживай, а старых не теряй! [Д.,1:233]; Не верь речам, верь своим глазам! [Д.,1:248]; Ешь вполсыта, пей вполпьяна, проживёшь век до полна [Д.,2:252]. რუსულ ანდაზაში განზოგადებულობა გამოიხატება აწმყო დროში მეორე პირის მხოლოდობითი რიცხვით: Ум городьбой не **обгородишь** [Д.,2:336]; Хоть в отгон, хоть на убой, лишь деньги **отдай** [Д.,2:35]; Потерял- **не сказывай**, нашёл - **не показывай** [Д.,2:71]; აგრეთვე მრავლობითი რიცხვის მესამე პირით: Где нищий не бывал, там по две мылостини **дают** [Д.,2:67]; Знайку на суд **ведут**, незнайка дома сидит [Д.,2:70]; ქართულში რუსულისაგან განსხვავებით: „ერთპირიან ზმნაში განზოგადებული მოქმედება სუბიექტურ პირს ეხება, ორ, სამპირიანში კი იგი შეიძლება ეხებოდეს როგორც სუბიექტურ პირს, ისე ობიექტურსაც (ირიბს) [კვაჭაძე: 1988]. „რასაც დასთეს იმას მოიმკი“; სადაც წახვიდე იქაური ქუდი დაიხურეთ“ [სონდ.: 34]

უნდა ითქვას, რომ არის წინადადების ისეთი სახეობაც, სადაც **ქვემდებარე არ ჩანს, მაგრამ იგულისხმება**, ხოლო „შემასმენელის ახლო მეზობლობაში ექცევა დამატება და გარემოება“ [ლექსავა: 191] ანდაზაში ასეთი შემთხვევების 50% მოიპოვება. მაგალითად: გაღმა შეედავე, გამოღმა შეგრჩებო. („შენ“) [ნაკ.: 47] ავს ნუ იქმნ და ავისა ნუ გეშინიაო

(„შენ“); [ნაკ.: 47]; შიში მიჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო („მე“) [ნაკ.: 39]; Не разводи усок на чужой кусок [Д.,2:102]; Своё добро теряет, а чужого желает [Д.,2:103]; Далеко глядит, а под носом не видит [Д.,2:106].

ცნობილია, რომ **უსრულია წინადადება**, რომელსაც აკლია სტრუქტურულად აუცილებელი (მთავარი წევრი, კოორდინანტი) ელემენტი Родители берегут дочь до венца, а муж до конца [Даль,2:288] - გამოტოვებულია პრედიკატი бережёт, აგრეთვე ირიბი ობიექტი «жену». ქართულ ანადაზაში: მჭედელს დანა არა ჰქონდა და ფეიქარს - ხელსახოციო [სახოკია:144] – (არა ჰქონდა) ქურდმა ერთი ცოდვა ქნა, დამკარგავმა -ათასიო [სახოკია:201]- **(ქნა)**; Не место человека кормит, человек – место [Д.,2:185]- **(კორმით)**; Выбирай не невесту, а сваху [Д.,2:216]- **(Выбирай)**; Береги платье снову, а здоровье смолоду [Д. т.1.:316]- **(Береги)** გამოტოვებულია ზმნა, მხ.რიცხ.,ბრძან.კილო.,II პირი; Блюда хлеб на обед, а слово на ответ [Д., т.1: 318]. **(Блюда)** გამოტოვებულია ზმნა, მხ.რიცხ.ბრძან.კილო. II პირ; Бог дал родню, а чёрт вражду [Д.,1 :45]-**(дал)** და ა.შ.

საენათმეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია, რომ წინადადებების განსაკუთრებული სახეობა, რომელსაც უკავია შუალედური პოზიცია სრულ და უსრულ წინადადებათა შორის, **ელიფსური წინადადება**ია. მაგალითად, ქართული ანადაზა: ჩემი ურგები ქოთანი - ქვასა, მაწონი - ძაღლსა [სონდ.: 77] რუსული: С козла ни шерсти, ни молока [Д.,1:188] [не доньёшся- ვერ მიიღებ, ვერ ეღირსები]ან, - С козла[не жди-ნუ ელი] ни шерсти, ни молока[не жди-ნუ ელი] [Д.,2:188]. ჩემი ურგები ქოთანი [დაეცეს, დაემსხვრეს] ქვასა, მაწონი [ჰქონდეს, უჭამია] ძაღლსა. გამოტოვებული ზმნა-შემასმენელი შეიძლება იყოს მსგავსი სემანტიკური მნიშვნელობის. ერთი მხრივ, ეს წინადადებები, როგორც ჩვეულებრივი უსრული წინადადებები, ხასიათდებიან გრამატიკული კავშირების წყვეტილობით, მათში არაა ზმნური შემასმენელი, მეორე მხრივ, ისინი გამოირჩევიან ჩვეულებრივი უსრული წინადადებებისაგან იმით, რომ კონტექსტის გარეშეც ინარჩუნებენ კონკრეტული სიტუაციიდან აზრის გამოტანის საშუალებას. ზმნის არქონის მიუხედავად, აზრის გამოტანა ხორციელდება წინადადების სხვა არსებული კომპონენტების სემანტიკური მნიშვნელობიდან.

საენათმეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია, რომ რუსული ზმნის ინფინიტივის შესაბამისია ქართულის სახელზმნა (მასდარი). ამავე დროს იგივე ფორმა მოყვანილია და თარგმნილია როგორც არსებითი სახელი: კითხვა (читать; с. чтение; ლაპარაკი говорить; с. разговор), ხოლო ქართული პრევერბიანი საწყისი ითარგმნება სრული ასპექტით; მაგ.,

აკენკვა склевать, ამწვანება зазеленеть. რუსულში ინფინიტივი ხშირად იხმარება მოდალურ სემებთან **«можно», «могу», «следует», «надо», «не следует», «нельзя»** (читать, говорить, ехать, და ა.შ.). Кто хочет много знать, тому **надо** мало спать. Чтобы рыбку съесть, **надо** в воду лезть [Д.,2:15]; **He всё ворчать, надо** и **помолчать** [Д.2:299]; В гости **ходить** - **надо** и к себе **водить** [Д.,2:239] ქართული ანდაზის მაგალითები: ჩათრევას ჩაყოლა სჯობიანო [კანდ.: 83]; ქორს აფრენა უნდოდა და ხელის აქნევას ელოდაო [კანდ.: 77]; ქოფაკმა ძაღლმა კაი ძებნა იცის, მაგრამ ცხვირში ეკალი ესობაო [კანდ.: 77]; რგვა და მოყვანა ხილნარს ააშენებს, შვილების დაზრდა კაცსა ამშვენებს [კანდელაკი;63]; დიდ კაცს მუდამ კრძალვა უნდა [კანდ.: 21]; ადრე ადგომა მეტი სიცოცხლეა [კანდ.: 3]. ქართულში მასდარს რამდენიმე ზმნური ნიშან-თვისება (ასპექტი, გეზი ორიენტაცია, იშვიათად გვარი) და სახელის ნიშან-თვისებები გააჩნია.

დავეყრდენით რა ტრადიციულ მოძღვრებას, განვიხილეთ შერწყმული რთული თანწყობილი, რთული ქვეწყობილი წინადადებით გადმოცემული ქართული და რუსული ანდაზის სტრუქტურული სახე მორფოლოგიური და სინტაქსური დონეების მიხედვით.

ატრიბუტული და პრედიკატული ფორმების განხილვამ ანდაზაში, ცხადყო, რომ სიტყვასიტყვით თარგმანი ხშირ შემთხვევაში ვერ გადმოსცემს ანდაზის ზუსტ სემანტიკურ, კონოტაციურ და დენოტაციურ არსს, იკარგება ექსპრესიულობა და გამომსახველობა.

ამავე თავში განხილულია, აგრეთვე, **პოტენციალისი და ოპტატივი** ქართულ და რუსულ ანდაზაში. პოტენციალისი საკმაოდ ხშირად გამოიყენება ანდაზებში როგორც ერთპირიანი ვნებითი გვარის ზმნების, „ცალი ხელით ტაში არ დაიკვრებაო“, ასევე, ორპირიანი ვნებითი გვარის ზმნების გამოყენებით: „ ნაჩუქარ ცხენს კბილი არ გაესინჯებაო“. ინიანი ერთპირიანი ვნებითი გვარის ზმნიანი ანდაზების მაგალითები: მარტო ცხენი ძლიერ გაჭენდებაო [სახ.: 121] - წართქმითი, ლხინი გაუჭირვებლად არ ინახვებაო [სახ.: 118]- უკუთქმითი; ზოგადად, ცნობილია, რომ რუსული ენის ირეალური კილოებია: კავშირებითი კილო, პირობითი კილო, ნატვრითი კილო. მხოლოდ ეს უკანასკნელი, ანუ **ნატვრითი კილო** გადმოსცემს ქართული ენის **პოტენციალისს**. ნაწილაკები, რომლებიც მონაწილეობას იღებენ სინტაქსურ ნატვრითი კილოს წარმოქმნაში, განსხვავდებიან თავიანთი ფუნქციების მოცულობით, მაგრამ უნივერსალურობით გამოირჩევა ნაწილაკი «ნყ». ნატვრითი ბრუნვა იწარმოება ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმით : ზმნის კავშირებითი კილოს (-л + ნყ), ხშირად კი ნაწილაკი ნყ

მოდიფიკაციით: მაგ: **Только бы** помолодеть, а там, пожалуй, хоть умереть [Д.,1:224]; **Твоими бы** устами да мёд пить [Д.,1:38];

III თავი

მესამე თავი: „ანდაზის სემანტიკური მახასიათებლები“ მოიცავს პარაგრაფებს: 1. სემანტიკური კლასიფიკაციისათვის; 2. სუბსტანტივაცია ანდაზებში; 3. ანდაზის ლექსიკის სემანტიკური ასპექტები; 4. სემანტიკური ვალენტობის განსაზღვრა ანდაზის პრედიკატულობის გადმოსაცემად; 5. მსაზღვრელის როლი, როგორც ანდაზის ექსპრესიულობის რეპრეზენტაციის ერთ-ერთი საშუალება. ქართული და რუსული ანდაზების სემანტიკური კლასიფიკაციის შესასწავლად დავეყრდენით რუსი პარემიოლოგის, გ.პერმიაკოვის ცნობილი კლასიფიკაციის განსაზღვრებას, რომელიც დაწვრილებით აქვს განხილული ნაშრომში «Основы структурной паремиологии [1988]». ჩვენი კვლევისათვის ანდაზების კლასიფიკაციის სახეობები მნიშვნელოვან ფაქტორს არ წარმოადგენდა. საკითხის შეწავლისათვის ანდაზების შერჩევა ხდებოდა ნებისმიერი თემატური ჯგუფებიდან. განსახილველი ანდაზების თემატიკას მხოლოდ ერთ პარაგრაფში ვიყენებთ (იხ.წინამდებარე დისერტაციის თავი III, § 5. „მსაზღვრელის როლი, როგორც ანდაზის ექსპრესიულობის რეპრეზენტაციის ერთ-ერთი საშუალება“ გვ.156), სადაც გამოყენებულია რუბრიკა „ქალი და ოჯახი“, რაც კვლევის ინტერესებიდანაა გამომდინარე. რუბრიკაში გვინტერესებდა მსაზღვრელის ფუნქცია ლექსიკურ ერთეულებში, მისი განსაკუთრებული სემანტიკური და ემოციურ - კონოტაციური მიმართებები.

კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ ზოგადად ანდაზების კლასიფიკაცია მეტად საინტერესო საკვლევი საკითხია, ხოლო რაც შეეხება ქართულ ანდაზებს, კლასიფიკაციის საკითხი ღიადაა და საფუძვლიან შესწავლას მოითხოვს, თუმცა, ჩვენეული დაკვირვებით, მიგვაჩნია, რომ ყველაზე მართებული გ. პერმიაკოვის კლასიფიკაციაა. სასურველია ქართული ანდაზები ასეთი კლასიფიკაციის მიხედვით იქნეს შესწავლილი.

შეპირისპირებითი ანალიზის საშუალებით დადგინდა, თუ რამდენად აქტიურად გამოიყენებს სუბსტანტივაციის შემთხვევებს ქართული და რუსული ანდაზა.ზოგადად, ანდაზისათვის დამახასიათებელია სუბსტანტივირება ხშირ შემთხვევაში ზედსართავი სახელებით, რაც ვფიქრობთ, მეტი ალბათობით გამოწვეულია იმით, რომ სუბსტანტივატები ერთდროულად სულიერი სახელის დახასიათებას იძლევიან: **Смелым** бог владеет, **пьяным** чёрт качает [Д.,1:210]; На **сердитых** воду возят [Даль].; **Пьяный** проспится, а дурак никогда [Д.,2:224]; Ел бы **богач** деньги, кабы **убогий** его хлебом не кормил [Д.,1:72] **Злой** плачет от зависти, а **добрый** от радости [Д.,2:147]- (**плачет**); **გაჟეჟილს გატეხილი** სჯობიაო [კანდ.: 14]- **უპერანგო** სიზმარში ცხრა პერანგს ხევდაო [კანდ.: 73].

ანდაზები, ცნობილია, საკმაოდ მოკლე, ლაკონურ, ეპიგრამულ ფორმაში იტევენ და გადმოსცემენ სოციუმში დაგროვილ ინფორმაციას. თავისი სპეციფიურობიდან გამომდინარე, ანდაზები ხშირად იყენებენ საგნების ან მოვლენების შედარებას ან შეპირისპირებას: ქათამმა უთხრა კვერცხსაო, ეგრე ვიყავი მეცაო [სახ.,:193] Кочет яичко съёс, а ворона раскудахталась [Д.,2:199]; განვიხილეთ **ალეგორიის**: „დედა იკითხეთ და კვიცი ისე იყიდეთ. Рано пташка запела, как бы кошка не съела [Д.,2:119]; **ირონიის**: Не бойся козявка, только сок выжму [Д.,1:201]; ჰაცე, ვირო, ნუ მოკვდები, გაზაფხულზე იონჯა მოვაო[სახ.,: 249] ; **პარალელიზმის**: ურაკუნე კედელსაო, ელაპარაკე რეგვენსაო [სახოკია:187]; Сеют – плачут, молотят – скачут [Д.,2:12] **იმპერატივის შემთხვევები**: პურს თუ გთხოვენ ქვას ნუ მისცემო [სახ.,:157]; **Не копай** другому ямы, сам в неё ввалишься [Д.,2:135]; **ინვერსიის**: სოფელი ღონიერია, თუ კაცი გონიერია[სახ.,: 177] Коли надоел человек, дай ему взаимы [Д.,2:41]; უნდა აღინიშნოს **მეტაფორის** როლი ანდაზის გამომსახველობითობაში. ეს სტილისტური ხერხი დამახასიათებელია ორივე ენისათვის. Мельница сильна водой, а человек едой [Д.,2:249]; **მელა** კვდებოდა და თავი საქათმისკენ ეჭირაო[ნაკ.,: 61]. დადგინდა, რომ სანალიზო ენებში, მხატვრული ხერხების არსებობა ანდაზებში, მათებს ხალხურ გამონათქვამებს ექსპრესიულობას. მათი რელევანტურობა ასახულია პარემიის სტრუქტურულ, სემანტიკურ ფუნქციაში.

იმისდამიუხედავად, რომ სიტყვათა ვალენტური ანალიზი შედარებით კარგადაა შესწავლილი, ზოგიერთი საკითხთაგანი, მაინც ღიად რჩება. ესაა ჩვენი პირველი მცდელობა, ქართული და რუსული ანდაზების მაგალითებზე დაყრდნობით, გაგვეშუქებინა სემანტიკური ვალენტობის დამახასიათებელი თვისებები და საინტერესო შემთხვევები.

მაგალითად რუსული ანდაზა «Добрые вести прибавят чести». პრედიკატული სიტყვის L прибавят მდგომარეობს იმაში, რომ აქტანტი A чести სინტაქსურად ემორჩილება სიტყვას L прибавят. ესე იგი, ადგილი აქვს **აქტიურ ვალენტობას**, ხოლო добрые (Y) вести (A) სიტყვა ავსებს ზედსართავის სემანტიკურ ვალენტობას, მაგრამ სინტაქსურად იმორჩილებს მას. სახეზეა პასიური **ვალენტობის შემთხვევა**. არსებითი სახელები აქტიური ვალენტობის მატარებლებია და წინადადებაში ასრულებენ როგორც სემანტიკური, ასევე, სინტაქსური ობლიგატორული (სავალდებულო) აქტანტების როლს. მაგალითად „ აგორებულ ქვას ხავსი არ მოეკიდებაო“. ქვას ხავსი - აქტანტებია, ზმნას „არ მოეკიდებაო“ ორი ვალენტობით ავსებენ (არ მოეკიდება როგორ რას? რა?) ბავშვის პირით სიმართლე დადასტოვებსო. $S + DO + O = PRD3$ ესე იგი $S + DO$ (ობიექტი) = $PRD 2$ მაგ. „გრძელი ენა კაცს სიცოცხლეს უმოკლებსო.“ ენა, კაცს, სიცოცხლეს- აქტანტებია, პრედიკატს - უმოკლებსო სამი ვალენტობით ავსებენ. ანუ $S + DO$ (პირდ. ობ.) + O (ირ. ობ.) = $PRD 3$

მსაზღვრელ-საზღვრულის ადგილმდებარეობა განხილულ პარემიებში იძლევა შესაძლებლობას, ითქვას, რომ „საზღვრულ - მსაზღვრელი სინტაქსურად მჭიდროდ შეკავშირებული ერთეულებია“ [კიზირია, 1982: 230] და მსაზღვრელ-საზღვრულის ინვერსიული წყობა ექსპრესიულობის რეპრეზენტაციის ერთ-ერთი საშუალებაა. ჩვენ მიერ მოძიებული ანდაზებიდან ყურადღებას ვამახვილებთ პარემიებზე კონცეპტით „ქალი“. ცნობილია, რომ მსაზღვრელი შეიძლება საზღვრულს უსწრებდეს ან მოსდევდეს. აქედან გამომდინარე, მსაზღვრელისა და საზღვრულის წყობა ორგვარია: **პრეპოზიციური და პოსპოზიციური**. პრეპოზიციური წყობის ნიმუშებია: **თავგასულ ქალს: თავგასულ ქალს ბალახმორეული ყანა სჯობიაო. Лукавой бабы: Лукавой бабы и в ступе не истолочь** (ცბიერ ქალს სანაყშიც ვერ დანაყავ); ძველ ქართულში გაბატონებულ ფორმას პოსტპოზიციური წყობა (საზღვრულ-მსაზღვრელი) წარმოადგენდა [კვაჭაძე ლ.1981, 184]. ასეთი ნიმუშები გვაქვს პარემიებში: ქალი **მორცხვი-ქვეყნის ფასი**, ვაჟი **მორცხვი - კვერცხის ფასიო**. რუსულ ანდაზებში: **Мать праведная-ограда каменная. Сваха лукавая, змея семиглавая.**

დასკვნა

ქართულ-რუსული ანდაზის სტრუქტურულ-სემანტიკური ტიპოლოგიური მიმართებების შესწავლის საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი:

❖ კვლევამ დაადასტურა, რომ ანდაზა შუალედური რგოლია ფრაზეოლოგიზმსა და ტექსტს შორის და ავლენს ორივე ერთეულის დამახასიათებელ თავისებურებებს.

❖ შესაძლებელია, ანდაზა განვიხილოთ როგორც დისკურსის მნიშვნელოვანი ლოგიკურ-სემანტიკური კონოტაციით დატვირთული და მისი ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი.

❖ ანდაზის ლინგვისტური სტატუსი უნდა განიხილებოდეს შემდეგი პუნქტების გათვალისწინებით:

- ანდაზას ყოველთვის აქვს წინადადების ფორმა;

- ანდაზა ყოველთვისაა სინტაქსურად და კომპოზიციურად დასრულებული, ანუ დამოუკიდებელი და გააჩნია ჩამოყალიბებული პრედიკატული სტრუქტურა;

- ანდაზას არ გააჩნია ენობრივ გარემოში კონკრეტიზაციისათვის სივრცობრივ-დროებითი, კონკრეტულ-პიროვნული და სხვა მსგავსი ურთიერთობები.

- ანდაზები იწარმოებიან მზა სახით, გამოირჩევიან მყარი სტრუქტურით, ექსპრესიულობით, ხატოვანებით, სენტენციოზურობით დიდაქტიკურობით, შემფასებლობით, ქარაგმულობით, სიმოკლით და კომპაქტურობით.

- ანდაზების განმასხვავებელი თვისება ანდაზური თქმისაგან მდგომარეობს კიდევ იმაში, რომ ისინი ინარჩუნებენ ორ ხაზს-პირდაპირ და ირიბ კონოტაციას. მთავარი განმასხვავებელი თვისება ანდაზისა ანდაზური თქმებისაგან მისი დიდაქტიკური შინაარსი და აზრობრივი სისრულეა, რაც ანდაზურ თქმებს არ გააჩნიათ.

❖ ანდაზისათვის ყველაზე მოხერხებული წინადადების ფორმა განზოგადებულპირიანი წინადადებაა. ის ასახავს რა ადამიანთა კოლექტიურ გამოცდილებას, ან მთქმელის ტიპურ მოქმედებას, ასახელებს სიტუაციას და ამით ანდაზა იძენს იმ მნიშვნელოვან და მისთვის დამახასიათებელ სახეს, რაც მის ფართოდ გავრცელებას და პოპულარობას უწყობს ხელს. კვლევამ დაადასტურა, რომ როგორც ქართული, ასევე, რუსული ანდაზა ტიპოლოგიურად იზომორფულია ამ მიმართებით.

❖ მიუხედავად ენების განსხვავებულობისა, წინადადების სინტაქსური სურათი მნიშვნელოვნად არ განსხვავდება. მაგალითად ანდაზების ელემენტარული სტრუქტურული სურათი შეიძლება ასე წარმოვიდგინოთ : სადაც S=წინადადება, NP=(სახელური კომპონენტები), VP=(ზმნური კომპონენტები) [დანართები №7-17].

❖ პროცენტული თანაფარდობა ერთგვარშემასმენლიან ქართულ და რუსულ ანდაზებს შორის **უნივერსალურია**. თავისუფალი მეთოდით შერჩეული ანდაზების სტრუქტურული ანალიზის შედეგად **დავასკვნით**, რომ ერთგვარშემასმენლიან ანდაზებში ორივე ენა აქტიურად იყენებს Vf 2s და Vf 3S. მნიშვნელოვნად პასიურია Vf 1S და Vf pl – ფორმები.

❖ დადგინდა, რომ საანალიზო ენათა ანდაზებში შერწყმული წინადადება მარტივთან შედარებით რაოდენობით მცირეა. მათგან უფრო ხშირია შემასმენლების მიხედვით შერწყმული ანდაზები, შემდეგ მოდის **ერთგვარქვემდებარიანი**:

თივა და ცეცხლი ერთად არ დაიდებაო [ნაკ.: 10]
[N(nom)] cop [N(nom)] adj neg V/P [0 0□]

Терпение и труд всё перетрут [Д.,1: 87];

[N(nom)] cop [N(nom)] Pron(det) V/P [0 0□]

ერთგვარდამატებიანი:

ერბო რომ გადმოვა, **ციცხვსა და ჩამჩას** ფასი დაეკარგებაო [სახ.: 61];

N(nom) cop V/P, N(dat) cop N(dat) N(nom) V/P; [□0 და 0□]

Ружья, жёны и собаки на подержание не дают [Д.,2:40];

[N(nom),N(nom)] cop [N(nom) POST V/P neg V/p; [00 0□]

❖ განსაზღვრებითა და გარემოებათა მიხედვით შერწყმული ანდაზები იშვიათია. რუსული სამშემასმენლიანი ანდაზის სახეობა პროცენტული რაოდენობით მნიშვნელოვნად აჭარბებს ქართული, ამგვარი სტრუქტურის ანდაზის პროცენტულ რაოდენობას. ჩვენს ხელთ არსებულ **სამშემასმენლიანი** ანდაზის მაგალითის მხოლოდ 1% მოიძებნა, ხოლო რუსულში- 16%. რაც მეტყველებს რუსული და ქართული ანდაზის **ალომორფიზმზე**.

❖ რუსული პრედიკატული და ატრიბუტული ფორმები ქართული ენაზე ერთი და იმავე ფორმით ითარგმნება. დაკვირვებამ ცხადყო, რომ სიტყვასიტყვით თარგმანი, ხშირ შემთხვევაში, ვერ გადმოსცემს ანდაზის ზუსტ სემანტიკურ, კონოტაციურ და დენოტაციურ არსს, იკარგება ექსპრესიულობა და გამომსახველობა. ყოველ ენაში პარემიის სტრუქტურულ-სემანტიკური თავისებურება არ იძლევა საშუალებას, თარგმანის დროს შეინარჩუნოს მოდალობის სუბიექტურ-შემფასებლური ხარისხი.

❖ კვლევის შედეგად დადასტურდა: **ქართულში** უსრული წინადადებით გადმოცემულ ანდაზაში გამოტოვებული არსებითი სახელის პროცენტული თანაფარდობა შეადგენს: სულიერი-30,8%; უსულო:14,8%; კონკრეტული-46,2%; აბსტრაქტული-0,22%; **ბრუნვის მიხედვით:** სახელობითი-35,2%; მიცემითი-6,6%; მოთხრობითი-2,2%; **სინტაქსურად:** გამოტოვებული ქვემდებარე-72,60%; გამოტოვებული პრედიკატული წყვილი-8,8%; გამოტოვებული დამატება და შემასმენელი-2,2%; [დანართი №2]. **რუსულში** კი გამოტოვებული არსებითი სახელის სულიერი-2,10%; უსულო-2,31%; კონკრეტული-3,99%; აბსტრაქტული-0,42%; **ბრუნვის მიხედვით:** სახელობითი-2,10%; ნათესაობითი-1,47%; ბრალდებითი-1, 47%; **სინტაქსურად:** გამოტოვებული ქვემდებარე-1,89%; გამოტოვებული დამატება-1,52% [დანართი №4].

• **ქართულ ანდაზებში** გამოტოვებული ზმნა - შემასმენელის პროცენტული თანაფარდობის შედეგები: პირი: I-0,4%; II-1,84%; III-18,86%; რიცხვი: მხოლობითი-19,79%; მრავლობითი-1,38%; **მწკრივი:** აწმყო-7,82%; აწმყო უწყვეტელი-5,06%; აწმყო მეოფადი-4,14%; ხოლმეობითი-0, 01%; წყვეტილი-4,60%; **გვარი:** მოქმედებითი-13,80%; ვნებითი-5,52%; საშუალი-1,84%; **ქცევა:** საარვისო-14,72%; სათავისო-19,32%; სასხვისო-9,2%; **კონტაქტი:** შუალობითი-15,18%; უშუალი-5,98% [დანართი №1]. **უსრული წინადადებით გადმოცემულ რუსულ ანდაზებში** გამოტოვებული ზმნა - შემასმენელის პროცენტული თანაფარდობის შედეგები: პირი: I-0,32%; II-3,84%; III-6,4%; **დრო:** წარსული-0,64%; ახლანდელი-5,76%; მომავალი-3,84%; **კილო:** თხრობითი-7,36%; ბრძანებითი:2,56%; **ასპექტი:** სრული-2,88%; უსრული-7,36%; **უღლება:** I-5,12%; II-5,12% [დანართი №3].

• დადგინდა ქართულ და რუსულ ელიფსურ წინადადებებში გამოტოვებული კომპონენტების თანაფარდობა. დადასტურდა, რომ ელიფსური წინადადებების ზოგი სახე, რომელიც დამახასიათებელ

ნიშნადაა მიღებული რუსულ ენაში, ანდაზაში იშვითადაა, ან საერთოდ არ იძებნება, მაგალითად, ელიფისი თხოვნის გადმოცემის ნიშნით, აქტიური ფიზიკური ზემოქმედების აღნიშვნით, სუბიექტის მოძრაობა სივრცეში და სხვა [დანართი №5, №6]

პროცენტული თანაფარდობა ქართულ და რუსულ ანდაზებში

ენა	გადაადგილება სივრცეში	ყოფიერების აღმნიშვნელი ზმნები	სუბიექტური დამოკიდებულების აღმნიშვნელი ზმნები
რუსული ანდაზა	25,3%	16,1%	1,15%
ქართული ანდაზა	0,45%	0,15%	16,5%

- საანალიზო ენებში არ დასტურდება ინტენსიური ფიზიკური მოქმედების (бить, рубить) აღმნიშვნელი გამოტოვებული ზმნა-შემასმენლების არსებობა, მცირეა ადგილის აღმნიშვნელი გამოტოვებული ზმნა-შემასმენლის პროცენტული რაოდენობა მაგ. Дальше в лес – больше дров [Даль,2:51] დაახლოებით 3%-ია.

- ❖ პროცენტულად რუსული ინფინიტივით გადმოცემული ანდაზები ჭარბობს ქართულ მასდართ გადმოცემულ ანდაზებს. რუსული ანდაზა, ქართულისაგან განსხვავებით, განზოგადებულობის სემანტიკური მნიშვნელობის გამოსახატავად ინფინიტიურ წინადადებებს ხშირად მიმართავს

- ❖ მიგვაჩნია, რომ პოტენსიალისის გამოყენებით შესაძლებელია რუსული ანდაზების თარგმნა და პირიქით. ეს ფორმა ოპტიმალური ვარიანტია ანდაზის შინაარსის ზედმიწევნით გადმოსაცემად, იმ შემთხვევაში, თუ არ იქნება მოძებნილი ზუსტი ეკვივალენტი მაგ: Не тебе бы говорить, да не мне бы слушать [Даль,1:158] გელაპარაკა - მოგესმინა. ნეტა შენ არ გელაპარაკა და მე არ მესმინა.

- ❖ კვლევის პროცესში გამოიკვეთა ანდაზების განსაკუთრებული სახეობა, რომელიც ვ.დალის ანდაზების კრებულში მხოლოდ რამდენიმე ერთეულით განისაზღვრა. ამ სახის ანდაზებში ინფინიტივი ორმაგია:

❖ **разорваться** статья; **лгать** не устать; **быть** опадать; **миновать** отдыхать; **устать** доспеть; **лизать** его **стать**; **знать** ночевать; **перетакивать** **стать**; **лопнуть** **стать**; **Сделать бы** не устать, да **разорваться** **стать** [Д., 2:276]; **Лгать** не устать, было бы кому **слушать** [Д.,1:157]; **Сколько** цвету не цвести, а **быть** опадать [Д.,2:10]; **Сколько** ни бежать, а **миновать** **отдыхать** [Д.,2:61]; **Не устать** доспеть, было бы что **съесть** [Д.,2:61]; **С** рожи хорош, да не **лизать** его **стать** [Даль,2:167]; **Рано** попала лиса в яму, а **знать** **ночевать** [Д.,2:272]; **Так** не так, не **перетакивать** **стать** [Д.,2:286]; **Живут** же люди неправдой, так и нам не **лопнуть** **стать** [Д.,1:121]; ამგვარი ნიმუშების შესახებ ლინგვისტურ სამეცნიერო ლიტერატურაში ინფორმაციის მოძიება არ დადასტურდა. ჩვენი ვარაუდით, ეს შემთხვევა საინტერესო კვლევის საგანია.

❖ მიუხედავად იმისა, რომ ანდაზისათვის მოკლე, ლაკონური, სხარტი წინადადებებია დამახასიათებელი, ქართულ და რუსულ ენებში ანდაზა საკმაოდ აქტიურად გამოიყენებს რთული წინადადების სახეობებსაც: რთულ თანწყობილს, რთულ ქვეწყობილს.

• დადასტურდა, რომ „ანდაზის გადმომცემ თანწყობილ წინადადებაში ვერსად შევხვდებით მაპირისპირებელ კავშირებს არამედ, ხოლო, მაიგივებელ ანუ, ესე იგი-მაინც, ოლონდ, -ს. „არამედ“ ანდაზისათვის უცხოა და შეიძლება ზოგიერთ შემთხვევაში ჩამწერის ან მთქმელისაგან მომდინარეობდეს. ასევეა რუსულშიც კავშირები: **тоже, также, зато.**

• ქართულში მაცალკეებელი კავშირებიანი ანდაზის ერთი მაგალითი მოიძებნა **გინდ-გინდ.** მაცალკეებელი კავშირი **მაგრამ**-ის 10%-ზე მეტი აღმოჩნდა. ეს კავშირები მიუთითებენ მოვლენების მონაცვლეობას, ან რამდენიმე მოვლენიდან ერთ-ერთის შესაძლებლობას. **გინდ** რეგვენისათვის გისწავლება, **გინდ** მკვდრისათვის გიწამლება [სონდ.:45]. ენა ყველაფერს იტყვის, **მაგრამ** კაცს სინდისი უნდა ჰქონდესო [ნაკ.:41]

• კავშირის უხმარებლობა, როგორც ქართულ, ასევე, რუსულ ანდაზაში სიმარტივესა და სიმსუბუქეს უწყობს ხელს. აღმოჩნდა, რომ ძირითადად მაპირისპირებელი და მაერთებელი კავშირებია გამოტოვებული, ამით ფრაზა უფრო მეტად მოკლდება და მარტივდება. დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ ქართულ ანდაზაში უკავშირო შეერთების მაგალითების პროცენტულმა რაოდენობამ გადააჭარბა რუსული ანდაზების რაოდენობას. რაც, ჩვენი აზრით, ქართული ენისათვის

ალომორფული შემთხვევაა. რუსულ ანდაზებში ჭარბობს სხვადასხვა კავშირიანი შეერთების შემთხვევები.

❖ დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ, ზოგადად, ანდაზების კლასიფიკაცია მეტად საინტერესო საკვლევია საკითხია, ხოლო, რაც შეეხება ქართულ ანდაზებს, კლასიფიკაციის საკითხი ღიადაა და საფუძვლიან შესწავლას მოითხოვს.

❖ კვლევისას დადგინდა, რომ სუბსტანტივაცია ქართულ და რუსულ ანდაზებში აქტიურადაა გამოყენებული. რუსულენოვან ანდაზებში სუბსტანტირებული კუთვნილებითი ნაცვალსახელების მაგალითები მცირე რაოდენობითაა: **Свой** [кто?]**своему** поневоле друг (брат) [Даль,2:97] И **всяк** [кто?] умрёт, как смерть придёт [Даль,1:85] **Всяк** [кто?] от своих осудится и оправится [Даль,1:180]. რუსულ და ქართულ ანდაზებში რიცხვითი სახელების სუბსტანტირების მაგალითები დაახლოებით 10%-ია.

- სუბსტანტირებული ზმნიზედების მაგალითები მცირეა რუსულ ანდაზაში, ხოლო ქართულში თითქმის არ გვხვდება: **Давно** [что?]- не причина;

- რუსულისათვის დამახასიათებელი სუნსტანტირებული ცალკეული სიტყვები **Своего спасиба** [чего?] не жалеи, а чужого не жди [Даль,1:101]; **Пожалуйста** [что?] не кланяется [Д.,1:101]; **Авось** [что?] небось родной брат [Д.,1:48], ქართული ანდაზისთვის შეიძლება **ალომორფად** ჩაითვალოს.

- სუბსტანტირება ერთ-ერთი დამახასიათებელ ნიშანთაგანია როგორც ქართულ, ასევე, რუსულ ანდაზაში, სუბსტანტივირებული ზედსართავები ორივე ენის ანდაზებში ყველაზე დიდი ჯგუფია სუბსტანტივანთა შორის. მათი რიცხვი თითქმის 78%-ს შეადგენს, ხოლო დანარჩენი მეტყველების ნაწილთა პროცენტული რაოდენობა დაახლოებით 4, 4%-ია.

❖ სინონიმების რაოდენობრივი მაჩვენებელი მკვეთრად არ განსხვავდება ქართულ და რუსულ ენებში. მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ენა მდიდარია ამ მხატვრული ხერხის მრავალფეროვნებით, დაკვირვების შედეგად აღმოჩნდა, რომ ორივე ენაში მათი **რაოდენობა იდენტურია**. კვლევით დასტურდება, რომ აბსოლუტურად ტოლი სინონიმების რიცხვი ქართულ და რუსულ ანდაზებში 4-5 %-ს შეადგენს.

❖ **ალომორფად** შეიძლება ჩაითვალოს ქართულ ანდაზაში რითმულობის თავისებურება. სხვათა სიტყვის აღმნიშვნელი -ო, რუსულისთვის არაა დამახასიათებელი. ამასთანავე, როგორც

დაკვირვებამ გვიჩვენა, იგი ანდაზის ორივე ნაწილში ერთდროულად გამოიყენება: ვისაც მიჰყავდეო, იმას მიჰგავდეო [სახ.: 78]; ვინც მოხადა ქვევრიო, იმას შეხვდა ბევრიო [სახ.: 74]; ვინც დაიზარაო, არ გაიზარაო [სახ.: 73];

ჩვენი დაკვირვებით, მოცემული ანდაზების რიტმულობა ეფუძნება არა სინტაქსურ მახასიათებლებს, არამედ გარიტმულ დაბოლოებებს, ასონანსს, ალიტერაციას და ლექსიკურ გამეორებებს, მარცვალთა თანაფარდობებს. აზრობრივი მახვილი ლექსემაზე და მარცვალთა რაოდენობა რიტმიკულად ათანაბრებს ანდაზის ჟღერადობას.

❖ რუსული და ქართული ანდაზებისათვის დამახასიათებელია **ბრძანებითი კილო/იმპერატივი**, რომლის დროსაც ორივე ენაში გამოიყენება პირველი პირი, მხოლოდითი რიცხვი, რაც უფრო მეტად ამძაფრებს ანდაზის ხასიათის თავისებურებას, პრედიკატის გრამატიკული დრო და კილო განსაკუთრებულ ფუნქციას ასრულებს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია, აგრეთვე, უკუთქმით, ნეგატიური, იმპერატივის კილოთი გადმოცემული პრედიკატი. ამ მხრივ ქართულ და რუსული ანდაზები იდენტურია: შოლტი ისე უნდა მოიქნო, შენვე არ მოგხვდესო [სახ.: 219]; პურს თუ გთხოვენ ქვას ნუ მისცემო [სახ.: 157]; **Не копай** другому ямы, сам в неё ввалишься [Д.,2:135]; **Не зная броду, не суйся** в воду [Д.,2:144]; **Не продавай** шкуры не убив медведя [Д.,2:130];

❖ ქართული და რუსული ანდაზების სტილისტურმა ანალიზმა ცხადყო, რომ მათ შორის არსებითად დიდი განსხვავება არაა. ისეთი ძირითადი ლექსიკური ხერხები, როგორცაა მეტაფორა, ანთითეზა, ჰიპერბოლა, შედარება, ირონია, სინონიმები, ანტონიმები თანასწორი სიხშირითაა ორივე ენაში. ანდაზების შინაარსის მთავარი მახასიათებელი მათ იდიომატურობაშია.

• მარტივი, სრული, ორშემადგენლიანი წინადადებით გამოხატულ ქართულ და რუსულ ანდაზებში აქტანტების რაოდენობით განსაზღვრული ზმნის სემანტიკური ვალენტობა 2-3-ს უტოლდება. რაც შეეხება სირკონსტანტებს, ისინი ნაკლებადაა ანდაზაში. ჩვენი პირველი მცდელობაა, ქართული და რუსული ანდაზების მაგალითებზე დაყრდნობით, გაგვეშუქებინა სემანტიკური ვალენტობის მახასიათებლები.

• **ქართულ ანდაზებში** ორი აქტანტის მქონე პრედიკატის რიცხვი შეადგენს 3,51%-ს; ხოლო სამი აქტანტის მქონე პრედიკატის

რიცხვი შეადგენს 3,78%-ს, სირკონსტანტების რაოდენობა 0,1%-ია [დანართი №31]

• **რუსულ ანდაზებში:**ორი აქტანტის მქონე პრედიკატის რიცხვი შეადგენს 5,67 %-ს; ხოლო სამი აქტანტის მქონე პრედიკატის რიცხვი შეადგენს 0,81%-ს; ქართულისგან განსხვავებით, ინვარიანტად გამოიკვეთა, ერთაქტანტიანი პრედიკატები, რომელთა რაოდენობამაც შეადგინა 0,81%-ი, სირკონსტანტების რაოდენობა -0,1%-ია [დანართი №32].

❖ ქართულ და რუსულ ანდაზებზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ კონცეპტი „ქალი“ განსაკუთრებულადაა წარმოდგენილი. მსაზღვრელ - საზღვრულის ადგილმდებარეობის განხილვა პარემიებში იძლევა შესაძლებლობას ითქვას, რომ მსაზღვრელ-საზღვრულის პოსტპოზიციური წყობა ექსპრესიულობის რეპრეზენტაციის ერთ-ერთი საშუალებაა [დანართი №33]

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. მსაზღვრელ/საზღვრულის ურთიერთმიმართების ზოგი საკითხისათვის პარემიებში (ქართული და რუსული ენების მასალის მიხედვით), „კულტურათაშორისი დიალოგები“ III, შრომები, 2015, თელავი: გამომცემლობა „მერიდიანი“, (ISSN 2233-3401 გვ.492-501);

2. ზმნის სემანტიკური ვალენტობის განსაზღვრისათვის ანდაზაში(ქართული და რუსული მასალის მიხედვით) საერთაშორისო კონფერენცია „ენა და კულტურა“ შრომები, III, 2015, ქუთაისი: გამომცემლობა „მერიდიანი“, (ISSN 1987-7323, გვ.351-355)

3. Некоторые вопросы потенциалиса и оптатаива на материале грузинских и русских паремии. «Heteroglossia. Studia literaturjznawcze, jezykoznavcze» № 6, (გვ. 25-33) 2016, პოლონეთი Wydawnictwo Uczelniane. Wyzszej Szkoty Gospodarki w Bydgoszczy

4. ელიფსური წინადადებით გადმოცემული ანდაზები სხვადასხვა სისტემის ენებში (ქართული და რუსული მასალის მიხედვით). სამეცნიერო რეფერირებადი ჟურნალი „ენა და კულტურა“ №15. ქუთაისი: გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2015(გვ.128-132)

5. Атрибутивные и предикативные формы прилагательных в пословицах (на материале грузинских и русских пословиц). «Учёные записки» № 3. 2016. Республика Азербайджан. Ганджа. AZORBAYCAN RESPUBLİKASI TOHSIL NNZİNT-,iYi GONCO DOVLOT UNİVERSİTETİ,(83.125-129)
6. О некоторых вопросах ритмики в грузинских и русских пословицах. Scientific problems and searching for effective humanist technologies: research articles, B&M Publishing, San Francisco, California. 2016. DOI: 10.15350/L _ 21(83.49-51)

Телавский государственный университет им. Якова Гогешашвили

На правах рукописи

Манана Гамбашидзе

**Структурно - семантическая типология пословицы
(на материале грузинских и русских пословиц)**

Автореферат

диссертации, представленной на соискание академической степени
доктора филологии (1005)

Специальность: типологическая лингвистика

Телави
2016

Работа выполнена в департаменте грузинской филологии, на факультете гуманитарных наук и в департаменте иностранных языков и литературы Телавского государственного университета имени Якова Гогебашвили

Научные руководители: Нуну Гелдиашвили, профессор
Седа Асатурова, ассоц. профессор

Оппоненты:

Хатиа Хатиашвили, профессор

Темур Джагоднишвили, профессор

Защита диссертации состоится „ ____ “ _____ 2016 года в ____ часов на заседании диссертационного совета гуманитарного факультета Телавского государственного университета имени Якова Гогебашвили

Корпус ____ аудитория _____

Адрес: Грузия, Телави, 2200

Улица Картули университети №1

Тел.: +995 350 27 24 0

С диссертацией можно ознакомиться в библиотеке Телавского государственного университета и на вебсайте: <http://tesau.edu.ge>

Учёный секретарь диссертационного совета, доктор филологических наук, профессор: Нино Кочлошвили

Общая характеристика диссертационной работы

Представленная работа «Структурно-семантическая типология пословиц» (на материале грузинских и русских пословиц) состоит из вступления, трёх глав и заключительной части.

Во вступлении даётся определение сути и значения типологических изысканий. Сопоставление языковых единиц выявляет структурное своеобразие языков.

В центре внимания лингвистических изысканий, где сконцентрированы народная философия и психология, – это паремии. Актуальность темы заключается в первой попытке структурно-семантического сопоставления грузинских и русских пословиц. Одним из актуальных в данной диссертации является определение характерных черт пословицы для адекватного раскрытия лингвистических различий двух разносистемных языков. Для определения дефиниции пословицы были выявлены фольклорные, когнативные, лингвистические и лингвокультурологические аспекты.

Актуальность поставленных выше проблем обусловлена и тем, что их рассмотрение и решение задач затрагивает комплексное изучение пословиц как объекта лингвистических изысканий в контрастном плане типологических взаимоотношений. **Актуальность** темы заключается в проявлении случаев **изоморфизма и алломорфизма** в пословицах двух разносистемных языков.

Цель диссертационной работы: изучение структурно-семантической типологии пословиц.

Реализация данной цели потребовала решения следующих конкретных задач:

- ❖ установление структуры и семантики пословиц в их типологической взаимосвязи (на материале грузинского и русского языков);
- ❖ теоретический и практический анализ пословиц;
- ❖ морфо-синтаксическая характеристика грузинских и русских пословиц;
- ❖ в контрастных языках выявление свойств паремий как когнитивных образований;
- ❖ изучение роли паремий в процессе структурирования, обработки и представления информации в дискурсе.

Объект исследования: в работе использованы сборники П.Умикашвили «Грузинская словесность», Д.Турдоспирели, Д. Габричидзе «Грузинские пословицы», сборник грузинских пословиц, составленный Н.Накашидзе,

«Русско-грузинские пословицы и поговорки» составленный Дж. Сонгулашвили, Т. Сахокия «Грузинские пословицы и загадки», А. Канделаки «Грузинские пословицы».

Что касается русских пословиц, главным источником исследования является двухтомник пословиц В. Даля «Пословицы русского народа» (1984), что обусловлено приоритетностью данного сборника обширным материалом.

Методы исследования: для научных изысканий были использованы **описательный, сопоставительный, частично диахронический** методы, а также структурно-семантический анализ пословиц для установления контекстуальной реализации пословиц, мы опирались на метод **компонентной дефиниции**. В процессе исследования были определены типичные и нетипичные характеристики паремии. Исходя из необходимости определения статистических данных, во время исследования, мы использовали **классификационный** метод анализа.

Анализируемые источники и методы исследования дали возможность определить структуру и семантику грузинских и русских пословиц, мы затронули некоторые вопросы лексики в типологическом разрезе. Итоги исследования выявили типологическую релевантность паремии с точки зрения лингвистики.

Научная новизна работы заключается в сопоставительно-типологическом исследовании пословиц двух разносистемных языков. В современной лингвистике структурно-семантическая типология недостаточно изучена, особенно в области грузинских и русских паремий.

В процессе исследования были выявлены новые универсалии.

- ❖ На основе сопоставительно-когнитивного анализа в двуязычном паремиологическом концептуализованном мире были выявлены случаи **изоморфизма и алломорфизма**;
- ❖ В работе значительное место отводится семантической стороне пословиц, аспектам перевода с одного языка на другой, дано определение пословице и её когнативной структуре;
- ❖ Было выяснено в чём заключается типология систем и категорий сопоставительно - изучаемого объекта;
- ❖ Были определены реалии и универсалии. Изучение паремий на морфо-синтаксическом уровне дало с практической и теоретической точки зрения научно обоснованные и интересные результаты;
- ❖ Были определены закономерности когнативной структуры пословиц, их варианты. Решены такие вопросы как: морфо-

синтаксическая природа пословиц, активность частей речи, разновидности предложений в пословичной структуре, определена семантико-лексическая характеристика паремий грузинского и русского языков.

Считаем, что изыскания будут иметь как **теоретическую, так и практическую** ценности.

Данные изыскания в основном имеют теоретическое значение, хотя их результаты можно активно использовать в процессе изучения русского языка как иностранного.

Анализ полученных результатов и выводов позволяет:

1. Рекомендовать полученные материалы, как один из эффективных средств для развития речевых навыков и умений, коррекции произношения, освоения лексики и грамматики для университетских и школьных практических курсов.
2. Полученные выводы послужат хорошим подспорьем в изучении культуры языка, в университетских лекционных курсах по лексикологии и фольклористике, в деле составления пословичных двуязычных словарей.
3. Опираясь на иллюстративный материал, можем получить новые, более полноценные знания в сфере типологической лингвистики.
4. Полученные выводы будут в значительной мере продуктивными не только в сферах лингвистики, но и в таких смежных науках, как лингвокультурология, социолингвистика, психолингвистика и этнолингвистика.
5. Изучение пословиц в разрезе сопоставительной лингвистики внесёт огромный вклад в понимание специфики менталитета народа, так как пословица как клишированный, лингвокультурологический текст в концентрированном виде отражает информацию о культуре и традициях каждого народа.

Основное содержание диссертационной работы

Ещё в 17-18 в.в., известный немецкий лингвист, Вильгельм фон Гумбольдт в своих работах аргументированно доказал значение диахронического сопоставления и типологического изучения не только родственных, но и всех мировых языков. Сопоставительное изучение языков способствует определению языкового своеобразия и создания в процессе перевода надёжной лингвистической базы. Язык пословиц

настолько сложное явление, с точки зрения структурной и семантической функции, что её универсальное определение почти невозможно. Этим предопределён интерес к изучению анализа структурно-семантической типологии грузинских и русских пословиц.

Глава I

Первая глава работы «Лингвистическая дефиниция пословицы» состоит из 4 параграфов: 1. Специфика определения пословицы; 2. Пословица, как фразеологическая единица и её главные показатели; 3. Для дефиниции пословицы, как составляющей части дискурса; 4. К вопросу дефиниции проблемы пословицы и поговорки.

Наша цель – определение фольклористической специфики грузинской и русской пословиц как фразеологической единицы и главные её характеризующие черты, определение лингвистических параметров паремий. Сличены мнения учёных-лингвистов о принадлежности паремии к фразеологизмам. Пословица рассматривается как важная логико-семантическая составляющая дискурса и её важная коннотативная единица. Пословицы обособлены от частично подобных, уточивших предикативных единиц - **поговорок**. Несмотря на аналогичность в рифме, клишированной форме и в лапидарности, пословица отличается от поговорки своей аксиоматичностью, дидактичностью, сентециозностью и обладанием смыслоограничивающей функцией. Отличие поговорки от пословицы заключается в незаконченности мысли, в выражении элемента суждения, пословица - законченное суждение, завершённая мысль с дидактическим сентециозным, содержанием. Например: Воду в ступе толочь- поговорка, Воду в ступе толочь – вода и будет- пословица. В грузинском языке წყლის ხეობა (цклис наква- воду в ступе толочь)- поговорка, ხათრი ხათიბაღაა (хатри хатабалаа - скромный, уступчивый человек никому не откажет). В грузинском - ძაღლი ხსენებზეო (загли хсенебазео- лёгок на помине)- поговорка; ძაღლი სხვის ქვეყანაში კუდამოძუებული დადისო (загли схвис квеканаши куда модзуебули дадисо- собака в чужой стороне ходит поджав хвост) - пословица. Для лингвистов проблема дефиниции пословиц и поговорок давно стала актуальной.

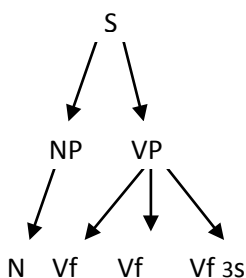
Глава II

Вторая глава «**Вопрос о строении пословицы как предложения**» состоит из 9 параграфов: 1. Краткий исторический обзор; 2. Обобщённо - личные предложения в пословицах; 3. Пословицы, переданные безличным

предложением; 4. Неполные и эллиптические предложения в пословицах; 5. Инфинитивные предложения в пословицах; 6. Однородные члены предложения в пословицах. 7. Сложные предложения в пословицах; 8. Атрибутивные и предикативные формы в пословицах; 9. Потенциалис в грузинских и русских пословицах.

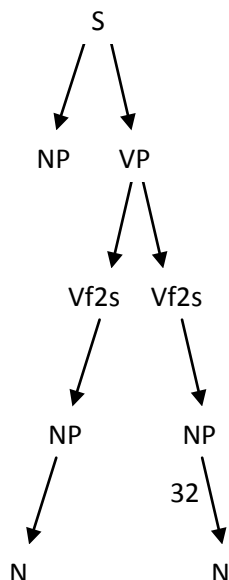
В главе дан краткий диахронический обзор пословицы как предложения. Мы придерживаемся распространённого в лингвистике мнения о том, что пословица по своей синтаксической структуре является лексической единицей. Это даёт возможность исследовать её с синтаксической стороны. Как известно, в паремиях представлены разные синтаксические модели предложений и, опираясь на традиционные учения, мы изучили грузинские и русские пословицы как простые сложносочинённые так и сложноподчинённые предложения в типологическом плане. Составленные таблицы и деривационные схемы дали возможность рассмотреть данную лексическую единицу на морфо-синтаксическом уровне. Изыскания показали единую интересную картину универсалий и реалий грузинских и русских паремий.

И хочется и колется, и матушка не велит [Д., 2:5]

где S=предложение, NP=(именные компоненты), VP=(глагольные компоненты) N=матушка, Vf=хочется,(возвратная форма глагола) Vf=колется, Vf3s= велит (спрягаемая форма глагола, III лицо, единственное число)

შენ სახლში შეიხედე და კარში ისე გაიხედე [სონდ.:75]

S=предложение, NP=(именной компонент) VP=(глагольный компонент), Vf2s=შეობედე (загляни(спрягаемая форма II лицо, единственное число) Vf2s=გაობედე(посмотри)(спрягаемая форма, II лицо, единственное число), N=სახლში(в дом)(обстоятельство места, прямой объект) N=კარში(на улицу) (обстоятельство места, прямой объект).

В работе было установлено процентное соотношение однородных членов предложения в пословицах, и установлен **алломорфизм** данных единиц. Перевод может не передавать самого главного, что заложено в контексте, часто теряется экспрессивность и образность пословицы. Структурно-семантическое своеобразие паремий каждого языка не всегда даёт возможность сохранить в переводе субъективную оценочную модальность.

Общеизвестно, что самой удобной формой для пословицы являются **обобщённо-личные** предложения, которые отображают коллективный опыт людей, называют ситуацию и этим пословица становится популярной и легкозапоминаемой. Например: С вестей пошлин не берут [Д.,2:161]; На чужой роток не накинешь платок [Д.,2:161]; За глаза и про царя говорят [Д.,2:161]; Даровому коню в зубы не смотрят [Д.,2:165]; Клин клином вышибают [Д.,2:160]; В грузинском примере: წინ ხუ უსწრებ, უკან ხუ ჩამორჩები [კანდ.: 88];(цин ну усцреб, укан чаморчеби-эквивалент: поспешишь, людей насмешишь) როცა ჯობი არა გაქვს, ძალს ლუკმა გადაუგდეო [კანდ.: 73];(роца джохи ар гаквс, заглс лукма гадаугдео - если нет палки, брось собаке кусок хлеба) и т. д. В результате сопоставления было установлено, что пословица отличается имплицитным характером, и в ней, с одной стороны , наративом передана обобщённость, с другой стороны она **указывает на активное действие**: Не бойся смерти, бойся грехов! [Д.,1:220]; Житейское делай, а смерть помни! [Д.,1:222]; **Призывает**: Новых друзей наживай, а старых не теряй! [Д.,1:233]; Не верь речам, верь своим глазам! [Д.,1:248]; Ешь вполсыта, пей вполпьяна, проживёшь век до полна [Д.,2:252]. В русской пословице обобщённость передаётся предикатом второго лица, единственного числа, настоящего времени: Ум городьбой не **обгородишь** [Д.,2:336]; Хоть в отгон, хоть на убой, лишь деньги **отдай** [Д.,2:35]; Потерял- **не сказывай**, нашёл - **не показывай** [Д.,2:71]; **а также, третьим лицом множественного числа**: Где нищий не бывал, там по две мылостини **дают** [Д.,2:67]; Знайку на суд **ведут**, незнайка дома сидит [Д.,2:70]; В грузинском языке, в отличие от русского, в одноличном глаголе обобщённость касается субъекту, в двухличном или трёхличном глаголе – как субъекту, так и объекту (косвенному) „რასაც დასთეს იმას მოიძიო“;(расац дастес, имас моимки- что посеешь, то и пожнёшь) и т.д.

Следует отметить, что в процессе анализа были выявлены пословицы, где нет подлежащего, но подразумевается. В обоих языках обнаружено

почти 50%-ов подобных пословиц. Например: შობი მოხვენე და გაქცევას გოხვენებო („მე“) [ბაკ.: 39]; (шиши мачвене да гаксевас гачвенебо- Покажи страх и я покажу как убежать); Не разводи усок на чужой кусок [Д.,2:102]; Своё добро теряет, а чужого желает [Д.,2:103]; Далеко глядит, а под носом не видит [Д.,2:106].

В главе рассмотрены пословицы, переданные неполным предложением с пропущенным главным членом, координантом: Родители берегут дочь до венца, а муж до конца [Даль,2:288] - Пропущен предикат - **бережёт**, также косвенный объект-**жену**. В грузинской пословице: მჭედელს დანა არა ჰქონდა და ფეიქარს -ხელსახოცით [სახოცია:144](мчеделс дана **ара конда** – да пейкарс хелсахоцио- Кузнец **не имел** ножа, ткачиха – платка)(**არა ჰქონდა- не имел-не имела**. В эллиптических предложениях пропущен предикат и его восстановление не является необходимым. Например: ჩემი ურგები ქოთან - ქვას, მაწონი - ძაღლსა [სონდ.: 77]; Русская: С козла ни шерсти, ни молока [Д.,1:188] [не добьёшься- С козла[**не жди**] ни шерсти, ни молока [Д.,2:188]. Несмотря на отсутствие предиката, смысл пословицы выражается семантическим значением других компонентов предложения.

Были изучены пословицы, переданные инфинитивными предложениями и установлены **универсалии**. Рассмотрены русские пословицы с модальными семами **«можно», «могу», «следует», «надо», «не следует», «нельзя»** (читать, говорить, ехать, და ა.შ.). Кто хочет много знать, тому **надо** мало спать. Чтобы рыбку съесть, **надо** в воду лезть [Д.,2:15]; **Не всё ворчать, надо** и **помолчать** [Д.,2:299]; В гости **ходить** - **надо** и к себе **водить** [Д.,2:239]. В грузинском их соответствует (сахелзмна) – масдар : ჩათრევას ჩაყოლა სჯობიანო [კანდ.: 83]; (чатревас **чакола** сджобиа)- ქორს აფრენა უნდოდა და ხელის აქნევას ელოდაო [კანდ.: 77];(корс **афрена** ундода да хелис акневас елодао);

Исходя из традиционного учения, мы сопоставили пословицы выраженные сложносочинённым, сложноподчинённым предложением в типологическом плане.

Рассматривая **атрибутивные и предикативные** формы в пословицах, мы пришли к выводу, что дословный перевод не может передавать точную семантическую коннотативную и деннотативную суть паремии, т.к. при этом теряется экспрессивность и выразительность пословиц.

В главе рассмотрены случаи передачи пословиц **потенциалисом** в грузинском языке и **оптативом** в русском.

Глава III

Глава третья: «Семантическая характеристика пословицы» состоит из 5 параграфов: 1. Определение семантической классификации пословицы; 2. Субстантивация в пословицах; 3. Лексические аспекты семантики пословицы; 4. Определение семантической валентности пословиц для передачи предикативности; 5. Роль определения как одного из средств для репрезентации экспрессивности пословиц.

Для изучения семантической классификации паремий анализируемых языков мы исходили из общеизвестного определения русского паремиолога Г. Пермякова, которое рассмотрено в работе «Основы структурной паремиологии [1988]». Следует отметить, что классификация паремий является весьма интересным вопросом. Особенно остро стоит этот вопрос в грузинских пословицах. Считаем, что вопрос классификации пословиц в обоих языках недостаточно изучен и требует дальнейших изысканий.

В третьей главе мы затронули вопрос субстантивации в пословицах. Методом сопоставления установлено, что субстантивация в пословицах в основном представлена именами прилагательными: **Смелым** бог владеет, **пьяным** чёрт качает [Д.,1:210]; На **сердитых** воду возят [Даль].; **Пьяный** проспится, а дурак никогда [Д.,2:224]; Ел бы богач деньги, кабы **убогий** его хлебом не кормил [Д.,1:72] **Злой** плачет от зависти, а **добрый** от радости [Д.,2:147]- (**плачет**); უპერანგო სიზმარში ცხრა პერანგს ხევდაო [კანდ.: 73](**уперанго** сизматши цхра пернгс хевдао- **безрубашный** во сне девять рубах износил).

Из-за специфичности семантического значения в пословицах часто сопоставляются предметы или явления: ქათამმა უთხრა კვერცხსაო, ეგრე ვოყავო მეცაო [სახ.,:193](катамма утхра кверцхсао, егре викави месао – эквив. яйцо курицу не учит). Кочет яичко снёс, а ворона раскудахталась [Д.,2:199]; Рассмотрели случаи **аллегии**: „დედა იკითხეთ და კვიცი ისე იყოფოთ(деда икитхет да квици исе икитхет- эквив. яблоко отяблони недалеко падает). Рано пташка запела, как бы кошка не съела [Д.,2:119]; **иронии**: Не бойся козявка, только сок выжму [Д.,1:201]; ჰაცე, ვირო, ნუ მოკვდები, გაზაფხულზე იონჯა მოვაო[სახ.,: 249] (აце ვირო ნუ მოკვდები, გაზაფხულზე იონჯა მოვაო); **параллелизма**: ურაკუნე კედელსაო, ელაპარაკე რეგვენსაო [სახოკია:187]; Сеют – плачут, молотят – скачут [Д.,2:12] **императива**: პურს თუ გთხოვენ ქვას ნუ მისცემო [სახ.,:157]; **Не копай** другому ямы, сам в неё ввалишься [Д.,2:135]; **инверсии**: სოფელი ღობიერია,

თუ კაცი გობიერია[სახ.,: 177](софели гониериа, ту кацი гониериа – сильна деревня, если живут в ней умные люди); Коли надоел человек, дай ему взаимы [Д.,2:41];. Следует отметить роль метафоры в изобразительности паремий. Этот стилистический способ активно употребляется как в грузинском , так и в русском языках. Мельница сильна водой, а человек едой [Д.,2:249]; **მელა კვდებოდა და თავი საქათმისკენ ეჭირათ**[ნაკ.,: 61](мела квдებოდა და თავი საქათმისკენ ეჭირათ[ნაკ.,: 61](мела квдებოდა да тави сакатмискен ечира – лиса издыхала, а всё равно о курятнике думала). Установлено, что в анализируемых языках, использование художественных приёмов в пословицах, придаёт народным изречениям экспрессивность. Их релевантность отражается в структурной и семантической функциях.

Несмотря на то, что валентный анализ сравнительно лучше изучен, некоторые вопросы остаются открытыми. Это наша первая попытка – на примере сопоставления заострить внимание на проблеме семантической валентности. Например «Добрые вести прибавят чести». Актант А «чести» синтаксически зависим от предиката L «прибавят». То есть , имеет место **активная валентность**, а добрые (Y) сема- «вести» (A) заполняет семантическую валентность прилагательного, синтаксически её подчиняя. Налицо пассивная валентность. Существительные в предложении - носители активной валентности и выполняют как семантическую , так и облигаторную/обязательную роль актантов. Например: „ აგორებულ ქვას ხავსი არ მოეკიდებაო“. ქვას ხავსი - актанты, предикат „არ მოეკიდებაო“ заполняют 2 валентностью. ბავშვის პირით სიმართლე ღალატებსო. S + DO + O = PRD3 ესე იგი S + DO (ობიექტი) = PRD 2. Напр.: „გრძელი ენა კაცს სიცოცხლეს უმოკლებსო.“ ენა, კაცს, სიცოცხლეს- актанты, предикат- უმოკლებსო заполняют тремя валентностью, т.е. S + DO (პირდ. ობ.) + O (ორ. ობ.) = PRD 3.

Обратный порядок слов в пословицах позволяет отметить, что инверсия является одним из средств репрезентации экспрессивности паремии. В рассмотренных пословицах уделяется большое внимание концептам «женщина», «жена». На примерах показаны случаи постпозиции и препозиции. **Препозиция** в пословице **თავგასულ ქალს: თავგასულ ქალს ბალახმორეული ყანა სჯობიაო. Лукавой бабы: Лукавой бабы** и в ступе не истолочь. Как известно, постпозитивная форма определения и определительных сем являлась господствующей формой в древнегрузинском языке. Напр.: ქალი მორცხვი-ქვეყნის ფასი, ვაჟი მორცხვი - კვერცხის ფასიო. Мать **праведная**-ограда каменная. Сваха **лукавая**, змея семиглавая.

Выводы

На основе изысканий типологических соотношений, структурно-семантического изучения грузинско – русских пословиц установлено:

- ❖ изыскания доказали, что пословица является средним звеном между фразеологизмом и текстом, и проявляет характерные качества обеих единиц. Возможно рассмотрение пословицы как одной из составляющих дискурса.
- ❖ Лингвистический статус пословицы рассматривается, с учётом следующих пунктов:
 - Пословица всегда имеет форму законченного предложения.
 - Пословица всегда имеет синтаксическую и композитивно законченную форму, или самостоятельную формообразующую предикативную структуру. Для пословиц характерна устойчивость лексемного состава, замкнутость вариантов их употребления.
 - Пословицы воспроизводятся в готовом виде, выделяются экспрессивностью, выразительностью, сентециозностью, дидактичностью, лаконичностью, оценочной характеристикой и компактностью.
 - Отличительная черта пословицы заключается в прямой и косвенной коннотации, в смысловой законченности и в первую очередь, дидактичности.
- ❖ Самая распространённая форма для пословицы – обобщённо-личные предложения. Изыскания доказали, что в этом вопросе грузинские и русские пословицы типологически **изоморфны**.
- ❖ Процентное соотношение однородных подлежащих в пословицах универсально. Установлено, что анализируемые языки активно используют Vf 2s и Vf 3S формы, значительно пассивны Vf 1S и Vf pl формы. **Установлено:** в анализируемых языках пословицы переданные простыми предложениями, преобладают; а в пословицах с однородными членами однородные сказуемые встречаются чаще, чем однородные подлежащие, дополнения а также однородные определения и обстоятельства.

Однородные подлежащие:

თავა და გეგბლი ერთად არ დაიდებო [ზაკ.: 10]
[N(nom)] cop [N(nom)] adj negV/P(0 0□]

Терпение и труд всё перетрут [Д.,1: 87];

[N(nom)] cop [N(nom)] Pron(det) V/P (0 0□)

Однородные дополнения:

ერბო რომ გადმოვა, ცოცხვსა და ჩამჩას ფასი დაეკარგებაო [სახ.: 61];

N(nom) cop V/P, N(dat) cop N(dat) N(nom) V/P; (□) (□)

Ружья, жёны и собаки на подержание не дают [Д.,2:40];

[N(nom),N(nom)] cop [N(nom) POST V/P neg V/p; (0) (0) (0) (□)]

- ❖ В русском языке чаще чем в грузинском, встречаются пословицы с тремя однородными сказуемыми. Процентное соотношение 16% к 1%. Что доказывает **алломорфизм** этой категории в русской пословице.
- ❖ Установлено, что пословицы, переданные сочинительными предложениями в обоих языках, встречаются в малом процентном соотношении. Преобладает количество пословиц с однородными подлежащими, далее следуют с дополнениями, а с однородными определениями и обстоятельствами встречаются реже.
- ❖ Имена прилагательные и в грузинском, и в русском языке **идентичны** в обозначении признака предмета, но между ними наблюдается значительное расхождение.
- ❖ Меткость, краткость - характерная черта, пословиц переданных неполными предложениями. Подсчёты показали, что в грузинских пословицах существительные опущены одушевлённых в -30,8%; неодушевлённых - 14,8%; конкретных - 46,2%; абстрактных - 0,22%. Из них в именительном падеже - 35,2%; дательном падеже - 6,6%,; повествовательном падеже - 2,2%; Синтаксически: пропущенное подлежащее - 72,60%; пропущенные предикативные пары - 8,8%; пропущенные дополнения и сказуемые – 2,2% (приложение №1)
- ❖ В русских пословицах опущенные существительные составляют: одушевлённые-2,10%; неодушевлённые – 2,31%; конкретные - 3,99%; абстрактные - 0.42%. Из них в именительном падеже – 2,10%; в родительном падеже -1,47%; в винительном падеже – 1,47%. Синтаксически: пропущенное подлежащее -1,89%; пропущенное дополнение -1,52% (приложение №2).
- ❖ В грузинских пословицах, переданных неполными предложениями, пропущенные глаголы-сказуемые подсчитаны и результаты даны в

приложении №3 . Подобная же парадигма в русских пословицах передана в приложении № 4

- ❖ По нашим данным, эллиптические предложения активно используется в пословицах в обоих языках. Установлено, что эллиптические предложения, характерные русскому языку, встречаются в пословице ограниченно, или вообще не встречаются, например: эллипсис просьбы, активного физического воздействия, передвижение субъекта в пространстве и др.

Процентное соотношение в грузинских и русских пословицах :

Язык	Перемещение в пространстве	Глаголы, обозначающие бытие	Глаголы субъективного отношения
Русская пословица	25,3%;	16,1%;	1,15%;
Грузинская пословица	0,45%;	0,15%;	16,5%

- ❖ Исследуя паремии, грузинского и русского языков, пришли к выводу, что русские оптативные формы можно считать одним, но не единственным, из способов для перевода грузинской категории потенциалиса. Также категория потенциалиса не всегда является оптимальным вариантом в переводе пословиц.
- ❖ Употребление простых предложений – характерная черта пословиц в обоих языках, так как лаконичностью и компактностью достигается меткость паремии. В грузинских пословицах бессоюзное соединение предложений алломорфно.
- ❖ Следует обратить внимание на пословиц с двоинимы инфинитивными предикатами: **разорваться стать; лгать не устать; быть опадать; миновать отдыхать; устать доспеть; лизать его стать; знать ночевать; перетакивать стать; лопнуть стать; Сделать бы не устать, да разорваться стать [Д., 2:276]; Лгать не устать, было бы кому слушать [Д.,1:157]; Сколько цветку не цвести, а быть опадать [Д.,2:10]; Сколько ни бежать, а миновать отдыхать [Д.,2:61]; Не устать доспеть, было бы что съесть [Д.,2:61]; С рожи хорош, да не лизать его стать [Даль,2:167]; Рано попала лиса в яму, а знать ночевать [Д.,2:272]; Так не так, не перетакивать стать [Д.,2:286]; Живут же люди неправдой, так и нам не лопнуть стать [Д.,1:121]; Поиск информации, о**

данном случае в лингвистической литературе, не оказался возможным. Считаем, этот вопрос является предметом отдельных исследований.

- ❖ Изучая семантическую классификацию грузинских и русских пословиц, мы опирались на распространённую классификацию Г. Пермякова. Установлено, что все категории классификации отличаются индивидуальностью. Вопрос классификации пословиц в обоих языках недостаточно изучен и требует дальнейших изысканий.
- ❖ Установлено: субстантивные прилагательные в грузинских и русских пословицах составляют 78%. 4,4%-ов составляют другие субстантивированные части речи. **Свой** [кто?]**своему** поневоле друг (брат) [Даль,2:97] И **всяк** [кто?] умрёт, как смерть придёт [Даль,1:85] **Всяк** [кто?] от своих осудится и оправится [Даль,1:180]. В анализируемых языках пословицы с субстантивированными числительными составляют около 10%-ов.
 - В русских пословицах субстантивация наречий встречается редко, а в грузинских пословицах их почти нет: **Давно** [что?]-не причина;
 - Характерные субстантивированные отдельные слова в русских пословицах, можно считать алломорфизмом для грузинских пословиц: **Своего спасиба** [чего?] не жалея, а чужого не жди [Даль,1:101]; **Пожалуйста** [что?] не кланяется [Д.,1:101]; **Авось** [что?] небосю родной брат [Д.,1:48],
- ❖ Анализ паремий дал возможность ответить на вопросы: а) какими лексическими средствами достигается коннотативно-денотативная парадигматика; б) какие лексические средства способствуют экспрессивной коннотации, логической заверщённости, сентециозности в пословицах; установлено, что синонимия идентична в обоих языках, абсолютно равных синонимов в грузинском и русском пословицах составляет 4-5%.
- ❖ В грузинских паремиях алломорфизмом можно считать своеобразие передачи ритмики, чужая речь изображается при помощи гласного – «О»-на русский язык дословно означает «мол»(сказал мол...). Можно предположить, что ритмика основывается не на синтаксическом репрезентативе, а на рифмованной флексии, ассонансе, аллитерации, лексическом повторе, слоговом соотношении. Тавтологические, плеонастные явления способствуют благозвучности пословиц в

обоих языках. В паремиях явление **антиэллипсиса**, которое основывается на тавтологии - оправдано

- ❖ Семантическая валентность актантов в пословицах, переданных простыми нераспространёнными предложениями в грузинских и русских примерах, равняется 2-3 единицам. Что касается сирконстантов, их количество ограничено в анализируемых языках.
 - **Процентное соотношение семантических актантов в грузинских пословицах отражено в диаграмме** . В изучаемых пословицах двухактантные предикаты составляют 3,51%, а трёхактантные 3,78%, количество сирконстантов - 0,1%.
 - **Процентное соотношение семантических актантов в русских пословицах** : число двухактантных предикатов составило 5,67 %; а трёхактантных - 0,81%; В отличие от грузинского языка в виде инварианта выделяются одноактантные предикаты, численность которого составило 0,81%. Сирконстанты составили -0,1% -ов
- ❖ Изучение паремий дало возможность установить, что концепт «жена», «женщина» в грузинских и русских пословицах занимает значительное место. В нём отражается национальная стереотипная характеристика и социальная роль женщины. Выяснено, что постпозиция определителя является одним из способов репрезентации экспрессивности. Процентное соотношение примеров постпозиции, значительно меньше.

Основные положения диссертационной работы отражены в следующих публикациях:

1. О некоторых вопросах определительного и определяемого слов в паремиях (на материале грузинских и русских пословиц) «Межкультурные диалоги» III, труды, 2015, Телави: Издательство «Меридиани» (ISSN 2233-3401 стр..492-501);
2. Для определения семантической валентности глагола в пословицах(на материале грузинских и русских пословиц) Международная конференция «Язык и культура» Труды. III, 2015, Кутаиси:Издательство «Меридиани» (ISSN 1987-7323, 83.351-355)
3. Некоторые вопросы потенциалиса и оптатива на материале грузинских и русских паремии. «Heteroglossia. Studia literaturjznawcze, jezykoznavcze» № 6, (83. 25-33) 2016, Польша. Wydawnictwo Uczelniane. Wyzszej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy.
4. Эллиптические предложения в пословицах разносистемных языков (на материале грузинского и русского языков) Научно реферированный журнал «Язык и культура» №15. Кутаиси: Издательство «Меридиани», 2015(стр.128-132)
5. Атрибутивные и предикативные формы прилагательных в пословицах (на материале грузинских и русских пословиц). «Учёные записки» № 3. 2016. Республика Азербайджан. Ганджа. AZORBAYCAN RESPUBLİKASI TOHSIL NNZİNT-,İYİ GONCO DOVLOT UNIVERSİTETİ,(стр.125-129)
6. О некоторых вопросах ритмики в грузинских и русских пословицах. Scientific problems and searching for effective humanist technologies: research articles, B&M Publishing, San Francisco, California. 2016. DOI: 10.15350/L _ 21(стр.49-51)